

Almammedova S. The terms borrowed in the process of language contacts and their mastering.

The article deals with the problem of different nation and people's interaction, which relationship amid steadily growing strong informational flow and the development of progress in science and technology inevitably causes the interchange of linguistic units, the special place among which is allocated to borrowed terms represented in the vocabulary of most world languages and they enrich these languages.

Keywords: language contacts, borrowings, terms, enrichment of languages.

*Аскерова І. А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

ПОЛЬСЬКІ ЛЕКСЕМИ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕГАТИВНО КОНОТОВАНИХ СТАНІВ ЛЮДСЬКОЇ ПСИХІКИ

Стаття присвячена історико-етимологічній та семантико-структурній характеристиці деяких польських лексичних одиниць, що використовуються на позначення смутку, печалі, журби.

Ключові слова: етимологія, семантика, структура, семантична мотивація.

Комплексні синхронно-діахронні дослідження лексико-семантичних мікрополів назв емоцій та почуттів людини дають змогу стверджувати, що відповідні емоції в мові мають свою специфіку як в аспекті вербалізації, так і в аспекті їх тлумачення, вираження, а також походження й значеннєвої еволюції відповідних лексем [1]. Поглиблений етимологічний аналіз конститuentів зазначених мікрополів переконливо доводить, що їхні контури досить чітко окреслились уже в праслов'янську епоху. Основне ядро досліджуваних позначень складають лексеми праслов'янського походження з індоєвропейською генезою; більшість із них відтворюється практично в усіх сучасних слов'янських мовах, інші одиниці наявні у вигляді внутрішньослов'янських ізоглос. Окремі позначення емоцій та афектів є власне польськими інноваціями. Кількість лексичних запозичень у складі семантичних полів назв емоцій є порівняно незначною, однак, незважаючи на це, ці лексеми широко фіксуються польськими словниками й досить активно використовуються мовцями для передачі свого внутрішнього душевного стану.

Метою пропонованої розвідки є встановити походження та значеннєву і формально-дериваційну еволюцію деяких польських лексем латинської та давньогрецької генези на позначення негативно конотованого стану смутку, печалі, журби. **Об'єктом** аналізу обрано субстантиви *nostalgia*, *depresja*, *desperacjaimelancholia*, а **предметом** – їхня внутрішня форма, особливості семантики та структури, словотвірний потенціал. **Матеріалом** для дослідження слугували етимологічні, історичні, тлумачні, фразеологічні лексикографічні джерела польської та деяких інших слов'янських мов; Національний корпус польської мови, а також праці в галузі психології емоцій.

Лексема *nostalgia* “болісна туга за батьківщиною” відома практично усім слов'янським та західноєвропейським мовам. Польською мовою назву було запозичено з латини. Достеменно відомо рік та автора створення цього слова. Термін *nostalgia* був утворений швейцарським лікарем Й. Гофером у 1678 р. від основ

гр. *vóσtoς* “повернення” та *αἰλυος* “біль, страждання, мука” [SWO с. 776; СІС с. 679; ЕСУМ 4, с. 113-114]. Значеннєвий розвиток лексеми можна відтворити таким чином: “фізичний біль → душевний біль, стан смутку”. Подібна модель семантичного розвитку є досить продуктивною для назв фрустраційних емоцій не лише запозичених, а й питомих польських (загальнослов’янських), пор. *ból* “прикрість, образа, смуток” <*ból* “відчуття фізичного страждання”; *męka* “сильне моральне страждання” <*męka* “фізичне страждання” (лексема генетично пов’язана із *mękъkъ “м’який” та споріднені з лит. *mìnkau, mìnkyti* “м’яти, вимішувати (тісто)”, *mìnkštas* “м’який”, *mánkau, mánkyti* “тиснути, давити, мучити”, дінд. *mácatē* “дрібнити” тощо [ЕСУМ 3, с. 531; Фасмер 3, с. 6-7; ЭССЯ 20, с. 138]; *martwić się* “журитись, мучитись, страждати” <*martwić* “робити когось мертвим, убивати” [Brückner с. 346-347]; *trapić się* “мучитись, страждати” (чес. *trápitse, trápení*) <псл. *torpiti “мучити, терзати” [Brückner с. 575].

Повертаючись до аналізу лексеми *nostalgia*, зауважимо, що вона фіксується лексикографічними джерелами, починаючи з ХІХ ст. У Віленському та Варшавському словниках досліджуване найменування тлумачиться як медичний термін “туга за батьківщиною, що може призвести до хвороби” [Swil 1, с. 788; SW 3, с. 412]. Редактори останнього словника наводять низку власне польських синонімів цієї лексеми *tęsknica, domorad, domotęska, rodzinotęska, krajotęska*, які, на наш погляд, виразніше, порівняно з латинським терміном, передають трагедію людини, відірваної від рідного краю.

Отже, ностальгія є особливим видом туги. Це туга за батьківщиною, за минулим, яка особливо сильно виявляється, зокрема, в емігрантів після певного часу проживання за кордоном. На думку психологів, ностальгію слід розглядати як стійкий психічний стан, який відображає емоційне й соціальне неблагополуччя людини в чужому суспільстві. Дослідники підкреслюють розбіжності між емігрантами та людьми, які проживають за кордоном, але мають можливість повернутись додому. Останні перебувають у якісно іншому стані: вони можуть сумувати за батьківщиною, але не “ностальгувати” [3, с. 172].

До основних причин цього душевного стану належать розлука зі звичним чуттєвими переживаннями (дефіцит у новому суспільстві звичних для людини зорових, слухових, нюхових та смакових образів тощо), втрата відчуття власної значущості, порушення уявлення про самого себе. Зміна соціальних ролей і статусу, соціального оточення та способу життя призводять до розгубленості й викликають прагнення знову повернутись туди, де людина була спокійною та захищеною. Це змушує її постійно згадувати й розповідати про минуле, поринати в ілюзійний світ колишнього життя [тж].

Перейдемо до семантичного аналізу найменування цього негативно конотованого душевного стану. У словнику польської мови за редакцією М. Шимчака *nostalgia* досить лаконічно тлумачиться “туга за рідним краєм” (*cierpieć na nostalgię*) [SJPSz 2, с. 374]. Натомість, якщо сягнути до ширшого мовного матеріалу, то передусім звертає на себе увагу певна семантична невідповідність зі словниковою дефініцією. Наведемо кілька прикладів із Національного корпусу польської мови: “*Nostalgia za stabilnością minionej epoki to potężna siła społeczna*” (Zięba M. Poszkodzie?), “*Odczuwał dotkliwą nostalgię za bezpiecznymi czasami przedwojennymi. Pracował wtedy jako magazynier*” (Borowski T. Pożegnanie z Marią), “*Wśród klas posiadających daje się jeszcze*

zaobserwować **nostalgię** za dawnym, przestarzałym modelem stosunków społeczno-gospodarczych” (Skrzydło W. Ustrój polityczny Francji), “I piękno było pięknem dni wczorajszych, sonetem pełnym **nostalgi** za tym, co minęło” (Kossak Z. Pożoga).

Наведені приклади свідчать про те, що найменування *nostalgia* вживається в сучасній польській мові не у своєму прямому значенні “туга за батьківщиною”, а наближається до значення назви *teżknota*, а саме “відчуття жалю, суму, спричинене розлукою, втратою когось/чогось”, як правило, того, що минуло, яке може відчувати кожна людина, а не лише емігрант. У цього апелятива відбулось своєрідне розширення значення від “туги за батьківщиною” до “туги” взагалі.

Подібної генералізації значення зазнали також і деривати аналізованого субстантива – прикметник *nostalgiczny* і прислівник *nostalgicznie*. Так, ад’єктив, крім словникового змісту “той, що стосується ностальгії, виражає її”, набув також семантичного відтінку “сповнений суму, туги за тим, що минуло”, пор.: “Mówiąc już o Panu Cogito, mniej pojawia się **nostalgicznego** spojrzenia ku przeszłości” (Literatura 1984, nr 2), “Nasza rzeczywistość sakralna również jest **nostalgiczna**, wyrażana w różnych zanikających kościołach i kaplicach wiejskich” (RP 2001, 06.09), “Ale miło jest go przypomnieć w poetyckiej i **nostalgicznej** opowieści o epoce babci Marii i dziadka Karola” (RP 2001, 12.01); “Wielu jest takich, którzy źle czują się w państwie demokratycznym i **teżknią nostalgicznie** za dawnym porządkiem, utraconą władzą...” (GWyb 1992, nr 257).

Новіші лексикографічні джерела сучасної польської мови фіксують семантичну еволюцію найменування *nostalgia* й тлумачать його словами *smutek, teżknota*, додаючи “як правило, за батьківщиною” [SWO с. 776; ISJP 1, с. 1044].

У словниках сучасної польської мови з літературного слововживання лексикографи застерігають перед невідповідним використанням цієї назви у значенні “туга за тим, що минуло”, радячи, замість конструкцій типу *nostalgia za dobrymi czasami*, вживати *teżknota za dobrymi czasami*, кваліфікуючи перший приклад як помилковий. Варто також зауважити, що редактори супроводжують словникову статтю *nostalgia* кваліфікатором *książk.* (книжне), обмежуючи, таким чином, функціонуванням цієї лексеми до художнього стилю [NSPP с. 522].

Однак, якщо врахувати, що найменування *nostalgia* у своєму першому сенсі носії польської мови вживають усе рідше (із 24 конкорданцій аналізованої лексеми в Національному корпусі жодна не виражає словникової дефініції), вважаємо за доцільне визнати полісемічність цієї лексеми, тобто існування, поряд зі змістом “туга за батьківщиною”, вторинного, розширеного сучасного сенсу “туга, сум за чимось утраченим”.

Щодо сполучуваності апелятива *nostalgia*, то вона не є такою широкою, як у випадку проаналізованих вище лексем. Польська мова засвідчує лише колокації *cierpieć / chorować na nostalgię*, в яких душевне переживання уявляється як хвороба, патологічний стан душі, а також трапляються метафоричні контексти як *nostalgia dokucza komuś, ogarnia / trawi / zżera kogoś* тощо.

Наступною лексемою іншомовного походження, обраною для аналізу, є пол. **depresja** “психічний стан, який виявляється в поганому настрої, утраті ініціативи, невмотивованій тузі”. Лексема належить до інтернаціональної лексики, вона відома практично всім слов’янським та європейським мовам (пор. рос. *депрессия*, укр. *депресія*, блр. *дэпрэсія*, чes. *deprese*, слц. *depresia*, болг. *депрессия*, макед. *депресија*,

фр. *depression*, нім. *Depression*, англ. *depression*, італ. *depressione*). Субстантив зводиться до лат. *dēpressio* “заглибина”, *dēprimere* “придавлювати, принижувати”, що є префіксальним похідним від *premere* “тиснути, давити” [ЕСУМ 2, с. 34; Wańkowski 1, с. 264; СІС 341; SWO с. 224]. У польській мові лексему *depresja* вперше зафіксовано у Варшавському словнику [SW1, с. 444].

Серед назв смутку, печалі, журби в польській мові, які також мотивується словами на позначення фізичного тиску на людину, є *tęsknota*, а також *przygnębianie* “журба, смуток”, що являє собою девербатив від *gnębić* “жорстоко пригнічувати” <псл. *gnobiti “тиснути, давити”, що виводиться з іє. **genabh-* / **gonabh-* з аналогічним значенням [ЕСУМ 1, с. 539], *przybicie* “пригнічений настрій” <*przybić* “ударити”, де *przu-* є префіксом зі значенням “трохи, дещо” та ін.

На основі асоції з фізичним тиском на людину, який тягне її донизу, виникли такі назви з мікрополя смутку, як *ciężki* “сумний”, *ciężar* “смуток, жаль, страждання” [SW 1, с. 336], *ciężkosercie* [тж], *jest komuś ciężko, upadek ducha*, а також слова *dolek* “пригнічення, депресія”, *dolować* “перебувати у пригніченому стані, депресії”, що походять від субстантива *dół* “низ” і функціонують у польському молодіжному сленгу [SSM с. 52]. Подібні одиниці відтворюють зміст універсальної орієнтаційної метафори, за Дж. Лакоффом та М. Джонсоном, SAD IS DOWN “сумний – це вниз” [8, с. 7].

Найменування *depresja* відзначається в сучасній польській мові широкою полісемічністю. Поряд зі значенням, належним до сфери психічного життя людини – “хворобливий стан, що супроводжується психічними та фізичними розладами й виявляється в поганому настрої, втраті ініціативи, невмотивованій тузі тощо”, – лексема виражає зміст, властивий низці номенклатурних похідних із різних галузей науки. Так, в економіці термін *depresja* означає стагнацію, застій, спад в економічному житті країни; у географії – зону зниженого атмосферного тиску, а також зниження земної поверхні, западину, дно якої лежить нижче рівня моря; у ботаніці – явище пригніченості росту й розвитку рослин та ін. [SJPSz 1, с. 358] (зауважимо, що спільною семантичною рисою цих найменувань є “пригніченість, упадок, зниження”).

Повернемося до сфери внутрішнього життя людини. Апелятив *depresja* позначає емоційний стан, який властивий переважно людині, пор.: “**Depresja jest dziś bowiem taką psychiczną grupą, na którą w jakimś okresie życia cierpi co czwarty mieszkaniec Europy i Ameryki**” (Przekrój 2001, nr 2926), “**Gdy tu przyjechałam, po miesiącu wpadłam w głęboką depresję**” [тж.], “**Panie pracujące w firmach informatycznych popadły w depresję, widząc spadek cen na giełdzie**” (RP 2001, 08.25), “**Kto rekompensuje nam psychiczną ruinę, w jaką już popadliśmy, i zrefunduje przyszłe koszty leczenia...maniakalnych depresji?**” (RP 2001, nr 11.03), “**Znam wyjątkowo prawną fizycznie tancerkę, która przeżywa głęboki stan depresji. Mając 40 lat, czuje się ona poza nawiasem**” [Szyszkowska M. W poszukiwaniu sensu życia]. Депресії можуть зазнавати й інші живі істоти – “**Biedny zwierzak cierpi na straszną depresję**” (Przekrój 2001, nr 2926).

Наведені приклади свідчать про те, що депресія порівнюється з хворобою, яка може спричинятись як “внутрішніми” чинниками – відчуттям відчуження, самотності, власної неповноцінності, так і “зовнішніми” – зниженням цін на біржі, неприємностями на роботі тощо.

Колокації з прикметниками *głęboka*, *straszna*, *maniakalna* вказують на високу інтенсивність цього психічного стану, від якого людина може навіть померти, пор.: “*Poinformowano też, że T. Mazowiecki przed internowaniem znalazł się w depresji popełnił samobójstwo*” (RP 2001, nr 04.28). Серед похідних цього апелятива в сучасній польській мові функціонують лише ад’єктив *depresyjny* “який відзначається поганим настроєм, депресією” (*depresyjny nastrój*) і вербатив *deprymować* “перебувати у стані депресії”.

Близькозначною назвою до найменувань *depresja, rozpacz* є ще одна лексема іншомовного походження – ***desperacja***, яка у словниках сучасної польської мови тлумачиться як “утрата надії, горе, розпач” [SJPSz 1, с. 361]. Аналізований субстантив є дещо застарілим і в розмовній польській мові практично не вживається. Також досліджуваний апелятив характеризується досить вузькою сполучуваністю. Нам удалося зафіксувати лише такі приклади: *wpaść / popaść w desperację, robić coś w desperacji / z desperacji*, “*Zachorowała z desperacji, że się jej sejmiki nie udały i męża posłem utrzymać nie mogła*” [SFJP 1, с. 169], “*W desperacji Agata zadzwoniła do warszawskiego telefonu zaufania dla kobiet*” (СКМ 1999, nr 5), “*Czas już powiedzieć o tragicznej, niekiedy wręcz straszliwej sytuacji kobiet, które dokonują aborcji z desperacji*” (Zięba М. Przed szkoda?..). Крім того, виявлено каузативну конструкцію *doprowadzić kogoś do desperacji* й персоніфіковане вживання *desperacja opanowuje kogoś*.

З формального погляду *desperacja* є девербальним утворенням від *desperować* “зневірятися, втрачати надію” (*desperować po stracie męża, desperować z powodu choroby dziecka*). Подібний напрямок деривації, як стверджують Р. Гжегорчикова та Я. Пузиніна, властивий значній кількості польських субстантивів з формантом *-acja*, які утворюються від дієслів іншомовного походження на *-ować* [7, с. 396].

Похідними формаціями з ад’єктивної та адвербіальної груп є лексичні одиниці *desperacki* “сповнений розпачу” (*desperacka mina, desperacki krok*), прислівник *desperacko, po desperacku* “із розпачем, безнадійно” (*machnąć desperacko ręką, bić się / walczyć się / bronić się po desperacku*) [SJPSz 1, с. 361].

Серед субстантивних похідних функціонують мутаційні деривати типу *nomina attributiva desperat* (чол. р.), *desperatka* (жін. р.) зі значенням “людина в розпачу, яка не має жодної надії і готова на все” [SJPSz 1, с. 361].

Пол. ***melancholia*** “похмурий настрій, сум, туга” походить від гр. *μελαγχολία* “розлиття чорної жовчі” <*μέλας* (Р. в. *μέλανος*) “чорний” та іменника *χολή* “жовч”, спорідненого з лат. *fel*, лтс. *žults*, укр. *жовч* “жовч” [ЕСУМ 3, с. 432; Шанский с. 182-183; СІС с. 629; SWO с. 705]. Назва виникла в результаті того, що у Стародавній Греції причину депресії пояснювали отруєнням “чорною жовчю”. Слово було відоме ще старопольській мові, де воно мало орфографічне оформлення *melankolija* й означало один із чотирьох темпераментів, схильність до депресивних станів, небажання жити [Sstp 4, с. 181].

Словник польської мови XVI ст. фіксує чотири сенси аналізованого апелятива, перші три з яких супроводжуються кваліфікатором *lek.*, що відносить цю лексему до сфери медичної термінології, а останнє значення об’єднує найменування *melankolija* з мікрополем смутку, пор. “згідно з тогочасними медичними уявленнями, одна із чотирьох основних рідких складників людського організму...”, “набір фізичних і психічних рис, характерних для людини (тварини), в організмі яких переважає чорна

жовч”, “розумова хвороба, причиною якої було, як вважалось, порушення рідких складників людського організму”, а також “смуток, апатія; сильне психічне потрясіння”, пор.: “*ábowieм Sámotny człowiek nie májác przed oczyma przykłádných ludzi / wpada często w Melánkoliał albo w teSkność*” [SP XVI 13, с. 272-273].

Синонімічними лексемами з аналізованим найменуванням у значенні негативно конотованого стану людської психіки у XVI ст. були *boleść, brzemię, ciężkość, smutek, teskność, trapienie, zasmęcenie, żal, żalność* та деякі інші [тж], а її корелятом у діалектах виступало найменування *posepnica* [SGPK 4, с. 279].

А. Красінський тлумачить найменування *melancholia* словами “моральна хвороба, симптомом якої є тривалий і глибокий смуток”, пор. *cierpieć melancholiq, leczyć się odmelancholii* [Kraśiński 2, с. 88]. У XVII-XVIII ст. функціонував також польський відповідник лексеми *melancholia* – композит *smutnodur* [Linde 5, с. 354].

Досліджуваний апелятив у сучасній польській мові є моносемічним і позначає стан психічної депресії, сумний настрій, смуток, тугу, які є наслідком, як правило, тяжких переживань і виявляються апатією, байдужістю або навіть манією самогубства [SJPSz 2, с. 128], пор.: “*Melancholia jes trozpaczą, która nie zdążyła dojrzeć*” (Tischner J. Świat ludzkiej nadziei), “...wraz z tym doznanie wielkiego spokoju, *melancholii* – smutku, który nie boli” (Gołaszewska M. Estetyka pięciu zmysłów).

Серед конструкцій з аналізованим субстантивом польська мова засвідчує ад’єктивне фразеологічне словосполучення *czarna melancholia* “сильна, глибока меланхолія; відчай”. Сполуки *poddawać się melancholii* та *melancholia dręczy / ogarnia / opanowuje kogoś* є прикладами персоніфікованого вживання цього апелятива.

Вираз *tchnąc melancholiq* таметонімічне вживання *mielancholia wieje skądś* свідчать про те, що цей емоційний стан концептуалізується в польській мовній свідомості як летюча, газоподібна субстанція, пор.: “*Gdy tak siedział przed ogniem, melancholia wiała nań z każdego kąta pokoju*” [SFJP 1, с. 431].

Вербатив *melancholizować* “меланхолійно розмірковувати; ставати меланхолійним” [SJPSz 2, с. 128] мотивує транспозиційний дериват типу *nominaactionis melancholizowanie*. Ад’єктивний блок представлений предиспозиційним прикметником *melancholijny* “сповнений меланхолії; схильний до меланхолії; властивий меланхолікові; сумний, понурий” (*melancholijny nastrój, melancholijna nuta, ktoś stał się melancholijny*) та дещо застарілим прикметником *melancholiczny*, який уживається в сучасній польській мові в термінологічному словосполученні *temperament melancholiczny*[тж].

Від прикметника утворено транспозиційний дериват типу *nominaessendi melancholijność* “схильність до психічної депресії; смуток, задума” (*melancholijność usposobienia*) тамутаційні деривати типу *nominaattributiva melancholik* (чол. р.) *imelancholiczka* (жін. р.) зі значенням “людина, що у якої переважає сумний, пригнічений настрій” [тж].

Субстантив *melancholik* потребує окремого коментарю, оскільки належить до психологічної номенклатури й позначає людину, якій властивий один із чотирьох типів темпераменту. Сам термін *темперамент* походить з латини й виражає закономірне співвідношення стійких індивідуальних рис особистості, що характеризують різні сторони динаміки психічної діяльності [4, с. 365]. Відомо, зокрема, що поняття типів темпераменту з’явилося на основі вчення давньогрецького

лікаря Гіппократа (VI ст. до н. е.), який твердив, що пропорція чотирьох елементів, з яких нібито складається людське тіло, визначає протікання фізичних та душевних хвороб. Отож, за Гіппократом, поряд зі жвавим, рухливим сангвініком, повільним та незворушним флегматиком, неврівноваженим й активним холериком існує також окремий тип темпераменту – меланхолік, що позначає досить вразливу людину, яка схильна глибоко переживати навіть незначні невдачі, але водночас в'яло реагувати на оточуючий світ [тж].

Отже, комплексний етимологічний, семантичний та словотвірний аналіз деяких польських лексем іншомовного походження дає змогу зробити висновок про те, що загалом цим одиницям властиві такі самі чи подібні особливості семантичної мотивації, структури, значеннєвого наповнення, як і іншим питомим конститuentам мікрополів назв емоцій і почуттів. Водночас ці лексеми мають і свої особливості, серед яких – вужча сполучуваність, менша частота вживання, належність до шару інтернаціональної лексики, а також паралельне функціонування як вузькоспеціальних термінів (медичних чи психологічних).

Л і т е р а т у р а :

1. *Аскерова І. А.* Семантичне поле назв емоційно-афективних станів у польській мові : монографія. – К. : Освіта України, 2007. – 226 с.
2. *Изард К.* Психология эмоций. – СПб : Питер, 2003. – 464 с.
3. *Ильин Е. П.* Эмоции и чувства. – СПб. : Питер, 2003. – 752 с.
4. Психологический словарь / под ред. В. В. Давыдова. – М. : Педагогика, 1983. – 448 с.
5. *Селгей П. О.* Метафора як спосіб номінації емоцій // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. – 2001. – вип. 11. – С. 59-63.
6. *Черниш Т. О.* Слов'янська лексика в історико-етимологічному висвітленні (гніздовий підхід) : монографія. – К., 2003. – 480 с.
7. Gramatyka współczesnego języka polskiego. Słowotwórstwo / Pod red.R. Grzegorzycowej. – Warszawa : PWN, 1998. – S. 361-634.
8. *Lakoff G., Johnson M.* Metafory w naszym życiu / przeł. T. P. Krzeszowski. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1988. – 269 s.

Д ж е р е л а :

1. ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : в 7-ми тт. / гол. ред. О. С. Мельничук. – К. : Наукова думка, 1982-2002. – Т. 1-4.
2. ЛРС – Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь. – М. : Русский язык, 1976. – 1096 с.
3. Младенов – Младенов С. Етимологически и правописен речник на българския книжовен език. – София, 1941. – 704 с.
4. Преобр. – Преображенский А. Г. Этимологический словарь русского языка. – М. : Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1959. – Т. 1-2.
5. СІС – Пустовіт Л. О., Скопенко О. І., Сютя Г. М., Цимбалюк Т. В. Словник іншомовних слів. – К. : Довіра, УНВЦ “Рідна мова”, 2000. – 1018 с.
6. Срезн. – Срезневский И. И. Материалы для словаря древнерусского языка. – Спб., 1893-1912. – Т. 1-3.
7. СУМ – Словник української мови : в 11-ти тт. – К. : Наукова думка, 1970-1980. – Т. 1-11.
8. Фасмер – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. – М. : Прогресс, 1964-1973. – Т. 1-4.
9. Цыганенко – Цыганенко Г. П. Этимологический словарь русского языка. – К. : Радянська школа, 1989. – 511 с.

10. Черных – Черных П. Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка. – М. : Русский язык, 2001. – Т. 1-2.
11. Шанский – Шанский Н. М., Боброва Г. А. Этимологический словарь русского языка. – М. : Прозерпина, 1994. – 400 с.
12. ЭСБМ – Этымалагічны слоўнік беларускай мовы / Рэд. В. У. Мартынаў. – Мінск : Навука і тэхніка, 1978-1991. – Т. 1-7.
13. ЭССЯ – Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / под общ. ред. О. Н. Трубачева. – М. : Наука, 1974-2001.– Вып. 1-24.
14. Bańkowski – Bańkowski A. Etymologiczny słownik języka polskiego. – Warszawa : PWN, 2000. – Т. 1-2.
15. Boryś – Boryś W. Słownik etymologiczny języka polskiego. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2005. – 864 s.
16. Brückner – Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego. – Warszawa : Wiedza Powszechna, 1970. – 806 s.
17. Gluhak – Gluhak A. Hrvatski etimološki rječnik. – Zagreb : August Cesarec, 1993. – 832 s.
18. Holub-Kop. – Holub J., Kopečný F. Etymologický slovník jazyka českého. – Praha : SNU, 1952. – 575 s.
19. ISJP – Inny słownik języka polskiego / Red. nac. M. Bańko. – Warszawa : PWN, 2000. – Т. 1-2.
20. Krasinski – Krasinski A. St. Słownik synonimów polskich. – Kraków : Akademia Umiejętności, 1885. – Т. 1-2.
21. Linde – Linde S. B. Słownik języka polskiego. – Lwów : W drukarni Zakładu Ossolińskich, 1854-1860. – Т. 1-6.
22. Machek ESJČ – Machek V. Etymologický slovník jazyka českého. – Praha : ČSAV, 1968. – 866 s.
23. Machek ESJČS – Machek V. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. – Praha : ČSAV, 1957. – 627 s.
24. MSZP – Mały słownik zaginionej polszczyzny / Red. naukowy F. Wysocka. – Kraków : Wydawnictwo Lexis, 2003. – 397 s.
25. NKPP – Nowa księga przysłów polskich / Red. nac. J. Krzyżanowski. – Warszawa : PIW, 1969-1978. – Т. 1-4.
26. NSPP – Nowy słownik poprawnej polszczyzny / Pod red. A. Markowskiego. – Warszawa : PWN, 2000. – 1785 s.
27. SWO – Słownik wyrazów obcych. Wydanie nowe / Pod red. E. Sobol. – Warszawa : PWN, 1997. – 1185 s.
28. PSWP – Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny / Pod red. H. Zgólkowej. – Poznań : Kurpisz, 1994-2004. – Т. 1-48.
29. SEK – Boryś W., Popowska-Taborska H. Słownik etymologiczny kaszubszczyzny. – Warszawa : Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1994-2004. – Т. 1-4.
30. SFJP – Słownik frazeologiczny języka polskiego / Pod red. S. Skorupki. – Warszawa : Wiedza Powszechna, 1974. – Т. 1-2.
31. SJPD – Słownik języka polskiego / Pod red. W. Doroszewskiego. – Warszawa : Wiedza Powszechna, 1958-1969. – Т. 1-11.
32. SJPSz – Słownik języka polskiego / Pod red. M. Szymczaka. – Warszawa : PWN, 1995. – Т. 1-3.
33. Sławski – Sławski F. Słownik etymologiczny języka polskiego. – Kraków : TMPJ, 1952-1978. – Т. 1-5.
34. SP – Słownik Prasłowiański. – Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, PAN, 1974-2001. – Т. 1-8.
35. SP XVI – Słownik polszczyzny XVI wieku / Pod red. R. Mayenowej. – Wrocław etc : PAN, 1966-2004. – Т. 1-31.
36. SS – Dąbrówka F., Geller E., Turczyn R. Słownik synonimów. – Warszawa : Horyzont, 2001. – 490 s.
37. SSM – Cieszewski M. Słownik slangu młodzieżowego. – Piła : Wydawnictwo Ekolog, 2001. – 354 s.
38. Sstp – Słownik Staropolski / Pod red. S. Urbańczyka. – Wrocław etc. : PAN, 1953-2001. – Т. 1-11.

39. SW – Słownik języka polskiego / Ułoż. pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego i W. Niedźwiedzkiego. – Warszawa : Nakładem prenumeratorów w drukarni E. Lubowskiego i S-ki, 1900-1927. – Т. 1-8.
40. SWB – Słownik wyrazów bliskoznacznych / Pod red. St. Skorupki. – Warszawa : Wiedza Powszechna, 1971. – 448 s.
41. Swil – Słownik języka polskiego ... do podręcznego użytku wypracowany przez A. Zdanowicza, M. Szyszkę, J. Filipowicza etc. – Wilno : Wydany staraniem i kosztem M. Orgelbranda, 1861. – Т. 1-2.

Аскерова И. А. Польские лексемы иноязычного происхождения, обозначающие негативно коннотированные состояния психики человека.

Статья посвящена историко-этимологической и семантико-структурной характеристике некоторых польских лексических единиц, используемых для обозначения грусти, печали, тоски.

Ключевые слова: *этимология, семантика, структура, семантическая мотивация.*

Askerova I. A. Polish lexems of foreign origin meaning negatively connotated human psychic states.

The article is dedicated to historical, etymological and semantic-structural analysis of Polish lexems used for denotation of sorrow, sadness and yearning.

Keywords: *etymology, semantics, structure, semantic motivation.*

Білоножко Л. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ЕСТЕТИКО-ГЕНЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ МУЗИКИ ТА МОВИ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

У статті розглянуто й узагальнено основні етапи розвитку естетичної думки щодо вивчення онтологічної природи мистецтва та його видів; історичні та естетичні передумови взаємодії мистецтв передусім музики й мови художнього твору, а також подано й узагальнено філософські підходи до розуміння ієрархії мистецтв у різні епохи. У роботі також здійснюються спроби зіставлення основоположних методологічних принципів дослідження музичного та літературного творів.

Ключові слова: *єдність і взаємодія мистецтв, художній твір, ієрархія мистецтв, компаративістика, література і мова, музика і мова, виражальні можливості літератури і музики, прояви музики в мові художнього твору.*

Взаємодія мистецтв у художньому творі все частіше стає предметом наукових розвідок серед літературознавців, мовознавців, музикантів, художників, філософів. Передусім це відображає поширення інтеграційних принципів у методології не лише гуманітарних, але й суспільних і навіть природничих галузей знання. Питання взаємодії літератури й музики розглядаються на базі теоретичних концепцій компаративістики.

Об'єктом наукового вивчення питання взаємодії мистецтв стали ще на порозі XVIII століття. Серед найбільш впливових мислителів, роботи яких справили помітний вплив на розвиток порівняльних досліджень у галузі взаємодії мистецтв цього періоду, слід згадати насамперед англійських учених: Дж. Драйдена, Х. Якоба, Ч. Авісона, Д. Броуна; німецьких – Й. Г. Зульцера, Й. Н. Форкеля, Й. Г. Гердера та інших. Представниками сучасної школи вивчення явищ взаємодії літератури й музики,